

TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ BÜLTENİ

34. CİLT

1985

2. SAYI

YATILI ASKERİ YÜKSEK OKULDA KÜTÜPHANE HİZMETLERİNİN NİTELİĞİ

Prof. Dr. Osman ERSOY*

Konunun önemi :

Eğitim düzeyi ne olursa olsun, her okul için kütüphanenin hayati önemi vardır. Et tırnaktan nasıl ayrılmazsa, kütüphane de okuldan öylesine ayrılmaz. Söz konusu okul, askeri ve üstelik yatılı olursa, böyle bir kurumda kütüphanenin önemi bir kat daha artar. Çünkü, böyle bir okulun öğretim üyeleri ve öğrencileri çok hızlı gelişen ve değişen bilim-teknolojiyi yakından izlemek zorundadır. Eğitim-öğretim ve araştırmaların başarılı bir biçimde sürdürülmesi ve bunlardan kesin olumlu sonuçlar alınması, o askeri yüksek okuldaki kütüphanenin etkinliği ile orantılıdır. Öğretim üyeleri ve öğrenciler, kütüphaneden çeşitli nedenlerle, yararlanmıyor veya yararlanamıyorsa, hayat boyu okuma ve araştırma alışkanlığı kazanamıyorlar demektir. Öğretim-eğitim ve araştırmalarında kütüphanenin sürekli yer almadığı bir yüksek okulu bitirenlerin çağdaş bilim ve teknolojinin verilerini başarılı bir biçimde uygulamaları kuşkusuz düşünülemez.

XX. yüzyılın ünlü eğitimcilerinden John Dewey, **Türkiye Maarifi Hakkında Rapor** adlı eserinde «Her mektep, faal bir kütüphane merkezi olmalı, her binanın inşasından evvel plan yapılırken kütüphane salonu düşünülmelidir.» diyordu. Üzülerek söyleyelim ki, XXI. yüzyıla yaklaştığımız şu sıralarda, her eğitim düzeyindeki, okullarımızın çoğunda ya kütüphane yoktur veya kütüphane, öğretim-eğitim ve araştırmaların odağı durumuna henüz gelememiştir. Yeri gelmişken belirtelim ki, Deniz Harp Okulu Komutanlığı'nın öğretim-eğitim ve kütüphaneye ilişkin sorunları bir sem-

* D T C F Kütüphanecilik Bölümü Başkanı.

pozyum konusu olarak düşünmesi, bunlara verdiği önemi açıkça ortaya koyması yönünden hem sevindirici hem de örnek bir davranıştır.

Kütüphanenin Tanımı :

Kütüphane, kitap ve benzeri materyalin, toplandığı, korunduğu ve özellikle yararlanmaya sunulduğu bir kurumdur. Geçen yüzyıllarda, toplama, koruma işlevleri kütüphane kuruluşunun önemli iki ögesi sayılırdı. XX. yüzyılda ise bilim ve teknikteki hızlı gelişme, yeniliklerden ötürü, kütüphanelerdeki kitap ve benzeri materyalin araştırmacı ve okuyucuların yararlanmasına sunulması son derece önem kazanmış oldu. Bir kütüphane, ne kadar zengin dermeye (kolleksiyona) sahip olursa olsun, eserlerinden okuyucularını yararlandırmıyorsa, görevini yapmıyor demektir. Yüksek okul kütüphaneleri, öğretim-egitim ve araştırmaların bölünmez bir parçası olarak, sürekli bir biçimde, daima okuyucuların yararlanmasına açık olmalıdır.

Kütüphanenin Amacı :

Yatılı askeri bir yüksek okulun kütüphanesi, içinde bulunduğu okulun amacıyla özdeşleşmek durumundadır. Okulun amacı, öğretim-egitim programlarını gerçekleştirmek, nicelik ve nitelik yönünden yeterli elemanlar yetiştirmek ise, kütüphanesi de dermelerini bu amaca yönelik bir biçimde geliştirir. Başka bir deyişle, kütüphanenin amacı, okulun öğretim-egitim üyeleriyle, öğrencilerin ve öteki görevlilerin kitap ve benzeri materyal gereksinimini karşılayarak, çalışmalarını kolaylaştırmaktır. Okul yatılı askeri bir yüksek okul ise, ve yönetici, eğitici görevliler ile birlikte okul yakınındaki konutlarda oturuyorlarsa kütüphane, bunlara da hizmet vermeyi planlamak zorundadır.

Kütüphane Hizmetlerinin Niteliği :

Kütüphanedeki hizmetleri iki bölümde incelemek gerekir. Bunlardan birincisi teknik hizmetler, ikincisi ise, okuyucu hizmetleridir. Her iki tür hizmetinde sadece nicelik bakımından değil, nitelik bakımından da yeterli olması gerekir. Her iki tür hizmeti kısaca incelemede yarar görüyoruz :

Teknik hizmetler : Kitap ve benzeri materyalin sağlanması (satın alma, bağış, değiş-tokuş), kataloglanması, sınıflandırmasını ve onarım-ciltleme gibi işlemleri kapsar. Her tür kütüphanede olduğu gibi, askeri okul kütüphanelerinde de teknik hizmetlerin, sağlama, katalog ve sınıflandırma işlemleri, kütüphanecilik bölümlerinden yetişmiş uzman kişiler tarafından yapılmalıdır. Aksi takdirde, teknik çalışmalar niteliksiz olur. Katalog ve sınıflama iyi yapılmamış bir okul kütüphanesinde neyin ne-

rece olduğu yeterince bilinemeyeceğinden, dermelerin yararlanmaya sunulması da gereğince yapılamaz.

Okuyucu hizmetleri, kütüphanede bulunan kitap ve benzeri materyalin en kısa zamanda, okuyuculara sunulmasını sağlar. Bu bölüm, başvuru dermeleri (sözlük, ansiklopedi, vb.), okuyucu salonları, depolardan oluşur. Hizmetin niteliği, buralarda çalışan kişilerin uzmanlığına ve teknik bölümdeki uzmanlık çalışmalarının görkemliliğine bağlıdır.

Deniz Harp Okulu Kütüphanesi :

Bu kütüphanenin şimdiki durumu ve gelecekte ki konumu ile eğitim-öğretime katkısı konusunda söyleyeceklerimiz Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın ilgili dairesinden aldığımız bilgilerle **Deniz Harp Kataloğu (1978-1979)** adlı eserde verilen bilgilere dayanmaktadır. Sempozyuma sunacağımız bildiri metinlerinin, Üniversitemizde derslerin sürdüğü ve kütüphaneyi yerinde görüp inceleme fırsatı bulamayacağımız bir zamana rastlaması, görgüye dayanmayan verilerle yetinmemize neden oldu. Bununla beraber, söz konusu kütüphanenin geleceği üzerine uzun vadeli olarak yapılacak bir planlamanın, bu kütüphanenin, personel, derme, (kolleksiyon), yapı, bütçe ve okuyucuları üzerine yapılacak ayrıntılı anket, araştırma (survey) çalışmalarına dayandırılması gereğine de inanıyorum. Sempozyumda yapılacak tartışmalara ortam hazırlanması yönünden yararlı olacağını sandığım, kütüphaneye işlerlik kazandıran beş ögeyi, yani, personel, derme (kolleksiyon), yapı, bütçe ve okuyucu durumunun Deniz Harp Okulu Kütüphanesinde ki yansımaları incelemeye çalışacağız.

a. **Personel** : Bir kütüphaneyi çalışır durumda tutan öğelerin en önemlisi görevlilerdir. «Ekmeği emekçiye ver, bir ekmekte üste ver» atasözünün gereğini artık her kuruluşumuzda uygulamak zorundayız. Herkesin her işi yapamayacağı, uzmanlık isteyen konularda o mesleğin eğitim ve öğretimini görmüş kişilerin çalıştırılması gereğini, geç olsa bile, artık öğrenmiş bulunuyoruz. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde 28, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde 18 ve Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde 13 yıldan beridir kütüphanecilik eğitimi ve öğretimi yapılmaktadır. 1960'larda kara, deniz ve hava kuvvetlerine kütüphaneci subay yetiştirilmesi öngörülmüştü. Bunlardan kaçının bugün deniz kuvvetlerinde, özellikle kütüphanecilikle ilgili konularda görevli olduğunu bilmiyorum.

Deniz Harp Okulu Kataloğu (1978-1979), kütüphanede kaç kütüphaneci subayın çalıştığını göstermemektedir. Aslında, bu katalogta kütüphane üzerine verilen bilgilerde (119. sayfa) son derece sınırlıdır. Kanımızca, öğrenci sayısı şimdilik yediyüz, Tuzla'ya taşınıldığında bin olacak olan De-

niz Harp Okulu'nda yönetici, öğretici, görevliler ve dilelere verilecek kütüphane hizmetinde en az meslekten yetişmiş üç kütüphaneci subay görev almalıdır. Bu kütüphaneci subaylardan biri yönetimden, ötekiler teknik ve okuyucu hizmetleri bolumlerinden sorumlu olmalıdır. Okul yatılı olduğu ve kütüphanenin geceleri geç saatlere kadar açık kalması gerektiğine göre, en az üç yardımcı memur kütüphanede görevlendirilmelidir. Kütüphaneci subayların yurtiçi ve yurtdışındaki benzer kütüphanelerde görgü ve uzmanlıklarının artırılması planlanmalıdır.

b. **Derme (Koleksiyon)** : Kitap ve benzeri materyalden oluşan dermeleri olmayan bir kütüphane kuşkusuz düşünülemez. Kütüphane dermesinde neyin nerede olduğu ve nasıl bulunabileceğinin bilinmesi için, eserlerin belli bir kataloglama ve sınıflama kurallarına göre düzenlenmesi gerekir. Ayrıca, dermenin her yıl, okul programlarının uzmanlık alanlarının gereksinmelerine göre güçlendirilmesi düşünülmelidir. Deniz Harp Okulu Kütüphanesinde, 1978-1979 Kataloguna göre, «27.000 cilt eser ve ders kitabı mevcut olup; öğretim üyesi ve öğrencilerin...» yararlanmasına sunulmuştur. Kütüphaneye 1983 yılında, dış kaynaklı üçbin, iç kaynaklı dörtbin eser alınması düşünülmüştür. 1984 yılında ise, kütüphaneye, dış kaynaklı bin, iç kaynaklı binbeşyüz eser alınacaktır. Deniz Harp Okulu'nun 1773 tarihlerine kadar giden bir geçmişi vardır. Kütüphanenin nüvesinin ne zaman oluştuğunu bilmememize karşın, burada çok değerli eski dermelerin bulunabileceğini düşünmek yerinde olur. Güncel olmayan, bugünün öğrenci ve öğretmenlerinin sık sık başvurmayacağı bu eserlerin ayıklanarak, ayrı bir yerde araştırmacıların, istenmesi halinde, yararlanmasına sunulması düşünülmelidir. Deniz Harp Okulu'nun, askeri fen, teknik, sosyal bilimler bölümleriyle; elektrik-elektronik, yönayem araştırmaları-yönetim, oşinografi, gemi inşa, makina, uluslararası ilişkiler, kontrol sistemleri ana uzmanlık dallarından oluştuğu göz önünde bulundurularak bu alanlarda yayınlanan eserlerin satın alınmasına, özellikle, özen gösterilmelidir. Kütüphane derslerinden öğrencilerin büyü kölçüde yararlanmasını sağlamak amacı ile, iki hususa önem verilmesini öneriyorum : Kütüphane okuma salınlarında sadece kütüphane dermesinden alınan kitaplar okunmalı; öğrenciler, kendilerine mansus ders kitapları ve notlarını sabah ve akşam etüdlerinde dershanelerinde okumalıdır. İkinci önerimiz ise, öğretim üyelerinin öğrencilerine verecekleri ödevleri kütüphane dermesinden seçmeleri konusundadır. Bu tutumun kütüphaneye işlerlik kazandıracağını sanıyoruz.

c. **Yapı** : Bir eğitim-öğretim sistemi içinde bağımsız kütüphane yapısının veya salonunun yerini seçmek ve yapmak çok önemlidir. Kütüphane yapısı veya salonu, yemekhane, yatakhane, spor-sergi ve sinema

yapılarından gelen yolların kavşak noktasında olmalıdır. Her birime ve bölüme giden yollar kütüphaneden veya yakınından geçmelidir. Kütüphane yapısının yapımına başlarken planlamada kütüphaneci ve mimar-mühendis birlikte çalışmalı ve bu işbirliği yapının bitimine, donatımına kadar sürmelidir.

Deniz Harp Okulu Kataloğu'nda (1978-1979), Kütüphanenin A kapısı girişinde üst katta olduğu yazılıdır. Bunun ne kadar merkezi bir durumu olduğu konusunu tartışacak değiliz. Çünkü, okul 1984-1985 yılında Tuzla'ya taşınacaktır. Okulun yeni yerleşme yeri olan Tuzla'da kütüphanenin konumu, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nda incelediğim plana göre, iyi seçilmiş bulunuyor. Yerleşim planında kütüphane 20 numara ile gösterilmiştir. Kütüphanenin yakınında, öğretim başkanlığı (19), Askeri bilimler (21), Fen bilimleri (22), Sosyal bilimler (23) başkanlıkları ile, sinema ve konferans salonu (25) yer almaktadır. Tuzla'da yapılmakta olan kütüphane yapısında kütüphane içi trafiğin nasıl düzenleneceğini bilemiyoruz. Tuzla'da yapılmakta olan okul sitesini ve özellikle, kütüphaneyi yerinde görüp incelemeden yapı ve donatımı konusunda fikir verip, düşüncelerimizi söyleyecek durumda değiliz.

c. **Bütçe :** Kütüphaneye işlerlik kazandıran öğelerden biri de kuşkusuz bütçedir. Okul bütçesi içinde her yıl belli miktarda bir parçanın kütüphaneye kitap ve benzeri materyal alınması için ayrılması gerekir. Deniz Harp Okulu, öğretim-egitim ve araştırmalar yapan, öğrenci ve öğretmenlerini çağın durmadan değişen yeni bilgi ve teknikleriyle donatmak anlamında olduğu düşünülecek olursa, kütüphaneye; kitap, periyodik bütin almak için önemli miktarda para ayırmak zorundayız. Batı'da yüksek öğretim kurumlarında, tüm bütçenin yüzde beşinin kütüphane dermelerini zenginleştirmek için ayrıldığını biliyoruz. Deniz Harp Okulu kütüphane bütçesi, özellikle belli sayıda bilimsel dergiye abone olma; dermeleri, okul bölümlerinin ve ana uzmanlık dallarının gereksinmelerini karşılayacak biçimde planlanmalıdır. Kütüphane bütçesi planlanırken, ayrıca, yıllık, beş yıllık ve on yıllık kütüphane istatistiklerinin verilerinden yararlanmalıdır. Deniz Harp Okulu Kütüphanesine, bu yıl yedibin, gelecek yıl ise, ikibin eser alınacaktır.

d. **Okuyucu :** Kütüphaneyi oluşturan öğelerin en önemlilerinden biri de okuyuculardır. Okuyucuya açık olmayan, okuyucunun gereksinimini karşılamayan veya karşılayamayan bir kütüphane, personel yönünden güçlü, dermesi zengin, yapısı uygun, bütçesi yeterli olsa bile, hizmet vermediği için, bir depodan farksızdır. Başka ülkelerde, üniversite ve yüksek okul kütüphaneleri, haftanın her günü, her saatte açıktır. Bizde ise, okul kütüphaneleri de günlük çalışma saatlerine göre açık veya kapalı olur

lar. Deniz Harp Okulu yatılı olduğuna göre, günün her saatinde açık olması gerekir. Okul kütüphanesinin, genellikle, bütün okuyucu sayısının onda biri kadar oturacak yeri olan salonlara sahip olması gerekir. Deniz Harp Okulu Kütüphanesinin, elimizde ki verilere göre, hem şimdiki hem de Tuzla'daki yapısında okuyucuların okuma yeri sorununu karşıladığı anlaşılmaktadır.

Deniz Harp Okulu Kütüphanesinin öğretim üyeleri ve öğrencilere hizmeti okul programlarına uygun olarak vermesi gerektiğine yukarıda değinmiştik. Okulda haftalık akademik çalışmalar, ders, etüd, laboratuvar saatleri beş tam gün ve günde yedi saat olmak üzere otuzbeş saattir. Sabah ve akşam etüplerinde de öğrenciler kütüphaneden yararlanmıyor. etüpleri dersliklerde yapıyorlarsa, cumartesi ve pazar günlerinin dışında kütüphaneden yararlanamıyorlar demektir. Hafta içinde öğrencilere her sınıf için değişik saatlerde kütüphaneden yararlanma olanağı tanınmasının yanısıra, cumartesi ve pazar günleri kütüphane her saat öğretim üyeleri ve öğrencilerin yararlanmasına açık tutulmalıdır. Bütünlemeye kalan öğrencilerin, zorunlu olarak, iki-dört hafta arasında okulda bulunmaları ve bütünleme sınavlarına hazırlanmaları zorunlu olduğuna göre, bütünleme sınavları süresince kütüphanenin sürekli açık tutulması gerekmektedir.

Bu bildirimizde, genel olarak bir okul kütüphanesinde hizmetlerin niteliğine özet olarak değinmeye çalıştık. Bunun yanısıra, Deniz Harp Okulu Kütüphanesi konusunda literatüre dayalı bilgilerimizi, modern kütüphanecilik hizmetlerinin ışığı altında değerlendirmeye çalıştık. Deniz Harp Okulu Kütüphanesinin eğitim-öğretim ve araştırmalarda tam anlamıyla yeterli olması, kısa vadeli ve özellikle uzun vadeli planlamanın yapılabilmesinin, kütüphanenin personeli, dermesi, yapısı, bütçesi ve okuyucuları üzerine, görgüye dayalı olarak, derinlemesine yapılacak, anket, araştırma ve surveylere bağlı olduğunu önemle belirtmek gereğine inanıyoruz.